

Teksts OSKARS VIZBULIS
Foto REINIS HOFMANIS (f64)

Neno

Kalēja Jāņa Vaivoda darbnīca nesen pārvietota netālu no Olaines. Pagalmā vēl tiek pabeigti bruģēšanas darbi, bet blakus milzīgajiem vārtu stabiem kā savdabīgs pieminekļis uz paaugstinājuma uzslēts ja ne Baltijā, tad Latvijā lielākais elektriskais veseris.

Lai arī patlaban ir laiks, kad visi var pievērsties pašapcerei, kalēja darbnīcā top ārkārtīgi iespaidīgi metāla kaluma vārti. Kad tie būs gatavi un ielikti engēs, neviens nevarēs pārmest, ka kurpnieks staigā bez kurpēm, un pie viena tie kalpos par orientieri nākamajiem klientiem. Kad vaicāju par pasūtījumiem, Jānis noslēpumaini atbild, ka viens liels pasūtījums briest un patlaban jāizmanto brīvais mirklis, lai pabeigtu iesāktos vārtus. Pēc tiem ir arī praktiska nepieciešamība, jo pagalmā staigā trīs prāva izmēra suņi, kuri dienas laikā ciemiņus tikai miermīlīgi apošņā, bet diennakts tumšajās stundās kļūst zvēriņi.

Raksturojot savus klientus, Jānis Vaivods saka, tie varētu būt cilvēki, kuri vēlas sev apkārt redzēt skaistāku pasauli. «Pēdējā pusgada laikā bija viena kliente, kuras teksts bija sirdi aizkustinošs. Stāvējām pie nepabeigtām trepēm, un viņa man stāsta, ka pienāks reiz dzīvē tāds brīdis, kad mūsu vairs nebūs, bet kāds par šo darbu priecāsies. Cepuri nost! Nevis nevienam nerādīšu, bet – ka kāds par to priecāsies. Feini! Tad ir vērts strādāt. Reti jau gadās šādi klienti. Un šī kundzīte man atļauj darīt to, ko es iedomājos, nevis kā citi, kad atsauc arhitektu brīgdādi, ar kuriem man jāstrīdas, bet vēlāk nez kāpēc man vienmēr izrādās taisnība. Katrs jau dara savu darbu. Tu zīmē ķieģeļus, bet es tikšu galā ar saviem dzelžiem.»

Tikai pēdējā laikā viņš sācis atbrīvoties no kautrīga cilvēka čaulas, kas savienojumā ar viņa profesionalitāti un Auna horoskopu rada velnišķīgu kombināciju, kas nepieļauj nekādas atkāpes no profesionalitātes. Jo sirdi silda ikviens pabeigts darbs. «Brīžiem mani kolēģi, negribēdami *čakarēties* ar klientu, kuram jāuztaisa mazs štruntīņš, sūta pie manis. Varbūt pa to laiku, kamēr uztaisu kamīnu, cits uzkaļ pusi žoga un naudas izteiksmē nopelna vairāk.»

Stāvējām pie nepabeigtām trepēm, un viņa man stāsta, ka pienāks reiz dzīvē tāds brīdis, kad mūsu vairs nebūs, bet kāds par šo darbu priecāsies.

Raksturot pasūtītāja gaumi pirms gadiem divdesmit un tagad Jānis atsakās, tas esot pārāk sarežģīts jautājums. Vien piebilst, ka joprojām visu darbu pamatā ir kalšana ar roku, lai arī šodien pazīstam ārkārtīgi efektīvo, bet veselībai ļoti kaitīgo ļoti metāla griešanu ar plazmu. Vēl reizēm tiek izmantota griešana ar lāzēru un ūdens strūklu. «Citi izmanto pusgatavas produkcijas no Vācijas un Taivānas un sauc sevi par kalējiem. Mēs pašī taisām formas un lejam metālu, jo mans princips – darīt to, ko es varu,

un ar to arī atšķiramies no pārējiem.»

Ikvienam meistaram ir savs mīļākais instruments. «Ej nu sažini, kas bija pirmais. Laikam turamās stangas, paša taisītās, rūpīgi izsvartās, jo par rūpnīcā gatavotajām brīnos, kā ar tām vispār iespējams strādāt un kaut ko noturēt. Man liekas, ka man pietiek ar piecām sešām izcilām stangām nekā veselu kaudzi rūpnieciski gatavotām. Tās es vienmēr ieslēdzu skapī. Ja kāds grib strādāt ar normālu instrumentu, lai taīsa pats, ja uzskata sevi par amatnieku.»

gremdējamie

Koktēlnieks Jurijs Mošāns ir autodidakts, kurš savus pirmos darbus dāvinājis draugiem, bet šodien, lai pasūtītu pie viņa mēbeles, jāstāv rindā vairākus mēnešus, reizēm pat gadus.

Studēja Medicīnas institūtā, lai kļūtu par ķirurgu, bet koka *miesa* izrādījās tuvāka. Viņa prasmi novērtējuši kolekcionāri un ļoti bagāti cilvēki visā pasaulē. Tādēļ nelūdzu, lai viņš rāda savu portfolio, jo zinu, ka tur nav visi viņa darbi. Daudzi pasūtītāji vēlējušies saglabāt anonimitāti un meistaram palūguši, lai viņš nevienam savus darbus nerāda. Un meistars nerāda arī, jo šajā jomā pasūtītāja un izpildītāja attiecības ir kaut

kas vairāk nekā tikai darījums, ko novērtēt ar naudu. Pirms vairākiem gadiem Jurijam bija darbnīca kādā Pārdaugavas industriālajā rajonā. Pasūtījumu bija tik daudz, ka tas viss draudēja izvērsties par rūpniecisku ražošanu, biznesa paplašināšanos, ja tā varētu teikt. «Ir divi attīstības veidi – plašumā un dziļumā. Pirms četriem gadiem sapratu, ka plašumā nevēlos attīstīties, man nav tāds raksturs,» Jurijs stāsta savā Mārupes privātmājā, kurā atrodas neliela darbnīca.

Kamerdarbnīca, meistars uzsver un uzskata, ka šāda neliela telpa ir tikai ieguvums, jo tajā iespējams rūpīgāk pievērsties darbam, izstrādāt to.

Ikvienam koktēlniekam, pirms nolemj izgatavot skulptūru no koka, vispirms to izveido no māla, lai saredzētu grūtākos posmus, taču sākumā Jurijs Mošāns bija *maķenīt* traks, jo kā sāka ar koka gabalu, tā arī pabeidza, neizdarot nevienu kļūdu. Jo koks kļūdas vienkārši nepieļauj. Tikai tagad meistars pievērsies veidošanai māla, gipsā vai plastilinā. «Tagad man ir pareizāka pieeja, jo agrāk skulptūru veidoju tikai kokā, ja izdarīju kaut ko nepareizi, bija neiespējami labot. Tagad varu gan pielikt, gan atņemt. Bet arī es mācos. Un meistars ir tas, kas sapratis, ka izziņas, meistarības ceļš ir bezgalīgs. Man ne visai patīk sarunas par Dievu, bet uzskatu, ka esmu tikai instruments. Tas, ko daru, man pat nav biznes. Tas ir dzīves veids.»

Agrāk klientiem vajadzēja ilgāk skaidrot, kādēļ šāda veida mēbeļu vai interjera elementu izgatavošana prasa tik ilgu laiku, tagad šādu nepacietīgo kļūst arvien mazāk.

«Iesākumā ar klientu tiekos pat četras reizes, lai atrastu kopēju valodu, pēc tam notiek veidošanas process un pirmie soļi kokā. Tad es viņus ielūdzu pie sevis, un viņi redz, cik tas ir godīgi, cik rūpīgi attiecamies pret savu darbu, un tad viņi vairs neraizējas par termiņiem. Vai darbs būs gatavs septembrī vai oktobrī. Varbūt neesmu izskaitļojis visas grūtības, un termiņš jāpagarina. Visilgāk esmu gatavojis darbu gadu pusotra.»

Tad es viņus ielūdzu pie sevis, un viņi redz, cik tas ir godīgi, cik rūpīgi attiecamies pret savu darbu, un tad **viņi vairs neraizējas par termiņiem.**

